

Lucio Joseph,
bananodlare,
Dominikanska
republiken.

Bananens långa resa

Ett pedagogiskt material för förskolan

FAIRTRADE
SVERIGE

The background of the entire page is a vibrant green. Overlaid on this is a repeating pattern of white, stylized human figures. Each figure is composed of a simple circle for the head and two curved lines for the arms. The figures are arranged in a grid-like fashion, with their arms raised and curved towards the center, creating a sense of a large group holding hands or a collective embrace. The pattern is consistent across the entire page, with the text box in the bottom left corner being the only area where the pattern is interrupted.

Skapat av: Fairtrade Sverige

Tryckår: 2022

Mer information: fairtrade.se

Ladda ned materialet: fairtrade.se/skola

Kontakta oss: info@fairtrade.se

Hej!

Vi vill börja med att rikta ett stort och varmt tack till dig som pedagog. Tack för att du ger barn kunskap, trygghet och en känsla av sammanhang. Tack också för att du ger dem verktyg för ökad förståelse och delaktighet samt ökat inflytande över livet – i nuet och i framtiden.

Fairtrades vision handlar också om att skapa möjligheter och verktyg för människor. Vi vill se en världshandel där odlare och anställda i länder med utbredd fattigdom kan skapa sig en trygg och hållbar försörjning och själva bestämma över sin framtid. Vi vill möjliggöra en trygg inkomst för odlare och anställda, så att deras barn kan lägga sin energi i klassrummet i stället för på fälten. Vi vill bygga kunskap och skapa förutsättningar för schyssta arbets- och levnadsvillkor. Och vi vill stärka demokratin och säkerställa att odlare och anställdas röster ges utrymme och tas tillvara.

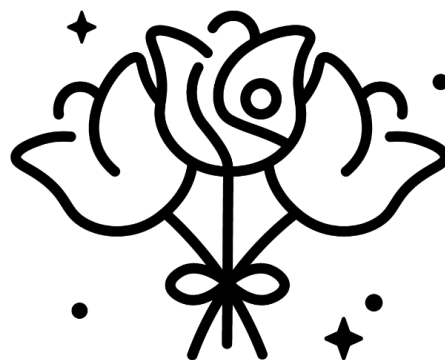
Med det här pedagogiska materialet vill vi tillsammans med dig bidra till målen i Agenda 2030 och i det arbetet stärka barns förståelse för sin omvärld. Vi vill ge barn utrymme att växa, bygga kunskap och ta plats. Sist men inte minst vill vi uppmuntra dem att våga ställa frågor, reflektera och öka sin förmåga att sätta sig in i en annan människas situation.

För att ge dig som pedagog en bra grund att stå på i samtalet med barnen inleder vi materialet med att informera om hur Fairtrade och Agenda 2030 hänger ihop. Vi synliggör också de utmaningar som finns i bananbranschen samt vad Fairtrade gör för att stärka bananodlarna.

Efter bakgrundsinformationerna hittar du tre olika övningar att göra tillsammans med barnen. Först får ni vara med på bananens långa resa – från planta till att vi äter den här i Sverige. Därefter får ni prata om vilken frukt som barnen i gruppen tycker bäst om. Är det möjligen samma frukt som är den mest sålda i Sverige? Slutligen får barnen i gruppen tillsammans lära sig om demokrati och öva sin förmåga att sätta sig in i en annan människas situation. Hur hade de velat investera och utveckla sitt lokalsamhälle om de hade varit en bananodlare och bott på andra sidan jorden?

Ett stort och varmt lycka till!

Varma hälsningar,
Fairtrade Sverige

Fairtrade och Agenda 2030

Bakgrundsinformation till dig som pedagog

År 2015 kom världens länder överens om 17 globala mål för hållbar utveckling. Målen sammanfattas i Agenda 2030 och är de mest ambitiösa målen för hållbar utveckling som FN:s generalförsamling har antagit. Agenda 2030 slår fast att länderna tillsammans ska arbeta för att bland annat

- avskaffa fattigdom
- minska ojämlikheter och orättvisor i världen
- främja fred och rättvisa
- lösa klimatkrisen.

Nästan samtliga av de totalt 169 olika delmålen inom Agenda 2030 berör livsmedel och jordbruk i någon form. Därför är det också avgörande att de som själva jobbar inom jordbrukssektorn får vara delaktiga i arbetet med att planera för och uppnå målen. Det första och övergripande målet i Agenda 2030 – att utrota all form av fattigdom överallt – är kärnan i Fairtrades verksamhet. Fairtrade verkar för att de som är mest ekonomiskt och socialt utsatta i den globala handeln ska kunna försörja sig på sitt arbete och få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda. Fairtrade ger sina producenter verktyg och förutsättningar för att möta de utmaningar som de står inför idag, samtidigt som de får ökad kunskap om hur de kan möta kommande utmaningar och själva bidra till att nå målen i Agenda 2030.

Fairtrade har som uttalat mål att motverka fattigdom genom att stärka människors inflytande och handlingskraft. Som ett tydligt exempel har Fairtrades odlare hälften av rösterna vid Fairtrade Internationals årliga generalförsamling. Resterande 50 procent av rösterna har de nationella Fairtrade-organisationerna, som till exempel Fairtrade Sverige. I och med detta är odlarna delaktiga i alla grundläggande beslut som rör kriterier och certifiering. Det är en unik uppdelning som skapar en global plattform där odlare och konsumenter kan mötas på lika villkor. När odlarna får ökat inflytande och ökade ekonomiska resurser får de också större möjligheter att vidta klimatåtgärder och värna om sin närmiljö. Väljer de att ställa om till ekologisk odling får de dessutom ett högre pris för råvaran.

Utmaningar i bananbranschen

Bakgrundsinformation till dig som pedagog

Bananen är världens mest populära frukt och även en viktig basföda för flera hundra miljoner människor. Vidare är handeln med bananer en hörnsten i många länders ekonomier. Men kraftigt stigande priser på förpackningsmaterial och gödningsmedel – i kombination med de ekonomiska konsekvenserna av klimatförändringarna, coronapandemin och kampen mot växtsjukdomar – gör att bananodlare utsätts för en allt hårdare ekonomisk press.

Bananodlarna befinner sig i ett läge där de i stället för att tjäna pengar, förlorar pengar för varje banan som säljs. Som ett resultat av det minskar deras möjligheter att försörja sig själva och sina familjer och att göra de investeringar i hållbart jordbruk som klimatförändringarna kräver.

De flesta bananplantager ägs dessutom av stora, internationella företag där arbetsvillkoren ofta är dåliga. Det kan handla om låga löner som inte går att leva på, osäkra anställningsförhållanden, begränsningar i organisationsrätten och hantering av farliga kemikalier utan tillräcklig skyddsutrustning. Många jobbar säsongsvis och har sämre villkor än dem som är fast anställda.

En del bananer odlas på små, familjeägda odlingar. Dessa bananodlare har också en svår ekonomisk och social situation eftersom de inte har upparbetade samarbetspartners och därför har svårt att nå ut med sina bananer på världsmarknaden. Som en konsekvens måste de sälja sina bananer via mellanhänder, som tar en stor del av vinsten själva.

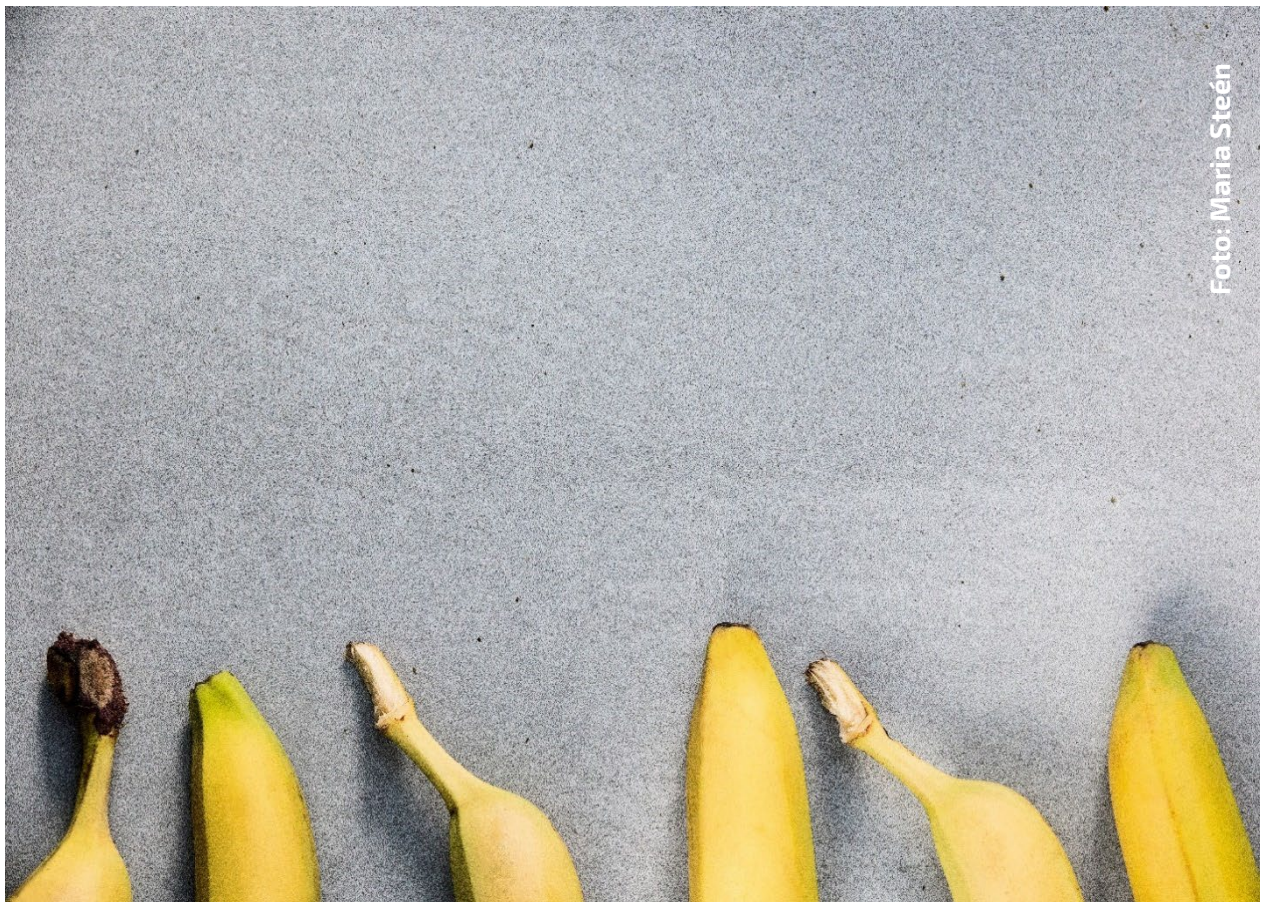

Foto: Maria Steén

Hur Fairtrade stärker bananodlare

Bakgrundsinformation till dig som pedagog

Eftersom odlare och plantageanställda möter olika utmaningar har Fairtrade olika kriterier för dem. För odlaren är priset för bananen det mest centrala i vardagsekonomin, medan det för den anställda är lön och anställningsvillkor som är de viktigaste frågorna.

Alla bananodlare som är Fairtrade-certifierade får ett garanterat minimipris för sina bananer och det priset måste alltid täcka kostnaden för en hållbar bananproduktion. När världsmarknadspriset på bananer är högre än Fairtrades minimipris ska producenterna i stället få detta högre pris. Priset på bananerna blir högre om bananerna är ekologiska. Det kallas för Fairtrades ekologiska prisdifferential och syftar till att förenkla omställningen till ekologisk odling och ytterligare förbättra odlarens ekonomi.

Ett lands minimilön är den absolut lägsta lönenivån som en anställd på ett Fairtrade-certifierat bananplantage får. Det finns också krav på successivt höjda lönenivåer så att den anställda på sikt ska kunna få en levnadslön, alltså en inkomst som täcker de mest grundläggande behoven, till exempel mat och bostad.

Det finns också många kriterier gällande arbetsvillkoren. Till exempel får företaget inte använda sig av barnarbete och ska uppmuntra kollektiva förhandlingar och facklig organisering. De som är säsongsanställda har samma löneförutsättningar och samma arbetsuppgifter vid Fairtrade-certifierade bananplantage som fastanställda. Det måste finnas hälsofrämjande åtgärder för de anställda och det finns också tydliga regler för hanteringen av kemikalier. Sist men inte minst uppmuntras alltid långsiktiga handelsrelationer som möjliggör för odlare och anställda att lättare kunna planera sin verksamhet och ekonomi.

Fairtrade-premien utvecklar lokalsamhället

Utöver minimipriset och den lagstadgade minimilönen får odlare och anställda en Fairtrade-premie. Premien betalas ut till en gemensam pott som odlarna eller de anställda själva bestämmer över. Premien ska gynna verksamheten och/eller lokalsamhället.

Bananodlare har bland annat använt premien till utbildning, boende, brunnar och odling av fler grödor. I Bocas del Toro i Panama har till exempel det Fairtrade-certifierade banankooperativet Coobana Cooperative investerat stora delar av sin premie i utbildning, både för anställda och för barn. Premien har möjliggjort stipendier, skolmaterial och skolprojekt med fokus på odling och uppfödning av kycklingar för barnen. Ett annat projekt som banankooperativet har investerat premiepengar i är att upprätta en trygg lekplats vid skolan. Det projektet skapades som en del i kooperativets arbete med att motverka barnarbete. De gjorde en riskanalys och identifierade vikten av att både motivera barnen att gå till skolan och att erbjuda dem trygga lekplatser där de kunde få vara barn fullt ut.

Önskas ytterligare information? Läs mer på fairtrade.se eller mejla oss på info@fairtrade.se.

Om "Bananens långa resa"

I detta avsnitt tydliggör vi materialets syfte och centrala teman samt vilka förmågor som barnen kan utveckla när ni arbetar med "Bananens långa resa". Vi synliggör hur vårt pedagogiska material kopplar till läroplanen, Lpfö 18, och avsnittet avslutas med att du som pedagog får en beskrivning av de tre pedagogiska övningar som bygger upp materialet.

Syfte med materialet

Syftet med materialet är att genom bilder, berättande och samtal synliggöra kopplingen mellan oss konsumenter och de människor som odlar den mat vi äter.

Centrala teman

Bananer, Demokrati, Hållbar utveckling, Fairtrade och Agenda 2030.

Förmågor som materialet kan utveckla

Att leva sig in i andra människors situation, att upptäcka och reflektera, att diskutera och argumentera, att lyssna in och komma överens samt en ökad förståelse för hållbar utveckling.

Koppling till läroplanen

Materialet kan med fördel användas för att introducera och arbeta med hållbar utveckling i enlighet med förskolans värdegrund och uppdrag. Enligt Lpfö 18 ska utbildningen "ge barnen möjlighet att utveckla sin förmåga till empati och omtanke om andra genom att uppmuntra och stärka deras medkänsla och inlevelse i andra människors situation. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för skillnader i människors uppfattningar och levnadssätt. Den ska ge barnen möjlighet att på olika sätt få reflektera över och dela sina tankar om livsfrågor." Dessutom ska barnen enligt läroplanen "ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur de olika val som människor gör kan bidra till en hållbar utveckling – såväl ekonomisk och social som miljömässig."

Enligt ett av målen i Lpfö 18 ska förskolan ge varje barn förutsättningar att utveckla följande normer och värden:

- öppenhet, respekt, solidaritet och ansvarstagande,
- förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra,
- förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till etiska dilemman och livsfrågor i vardagen,
- respekt och förståelse för alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna, och
- ett växande ansvar och intresse för hållbar utveckling och att aktivt delta i samhället.

Om Fairtrades tre pedagogiska övningar

Fairtrades material "Bananens långa resa" består av tre pedagogiska övningar.

Övning 1, som kallas just "Bananens långa resa", är ett bildmaterial där du som pedagog tillsammans med din barngrupp kan skapa en berättelse om Sveriges populäraste frukt, bananen. Använd bilderna i materialet för att berätta om bananens långa resa, från när den växer på bananplantan till att vi äter den här i Sverige. Till varje bild finns tips på övningar ni kan göra.

Övning 2 i materialet är "Vilken är din favoritfrukt?" I den här övningen får barnen reflektera kring vilken frukt de tycker om och om deras val skiljer sig från kompisarnas. De får också lära sig mer om var bananen kommer ifrån och varför den är så bra som mellanmål.

Övning 3 är "Barnens premiekommitté". Fokus i denna övning är att låta barnen sätta sig in i en annan människas situation samt att reflektera kring sina val. Hur hade de velat utveckla sitt lokalsamhälle om de hade varit en bananodlare och bott på andra sidan jorden?

Bananodlare Verónica Altagracia de la Rosa tillsammans med sina två barn, Dominikanska republiken. Tack vare Fairtrade-premien har de fått skolmaterial.

Övning 1: Bananens långa resa

Använd bilderna för att skapa en berättelse om bananens långa resa, från när den växer på bananplantan till att vi äter den här i Sverige. För din enkelhet finns samtliga bilder till materialet längst bak i materialet, under rubriken Bilagor samt för nedladdning via fairtrade.se/skola. Till varje bild finns tips på övningar ni kan göra. Du kan själv välja om du vill stanna kvar vid varje enskild bild eller berätta berättelsen i ett svep. Avsluta gärna med att bjuda alla på Fairtrade-märkta bananer.

Bild 1 - Bananen växer på bananplantan

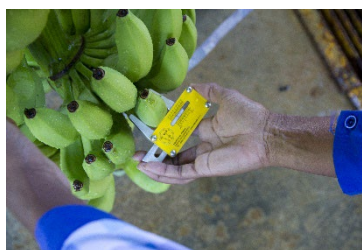

- Bananen växer på en bananplanta. Bananen gillar att växa i varma länder där det regnar mycket.
- Bananen växer inte själv på plantan, utan växer i klasar på en stock.
- På bananstocken kan det växa så många som 200 bananer.

Exempel på saker att undersöka för ökad förståelse:

- Har någon varit i ett varmt land där det kanske växer bananer? Använd gärna en karta eller jordglob när ni pratar.
- Hur mycket är 200 bananer? Finns det 200 av någonting på förskolan?

Bild 2 - Bananens storlek mäts

- På bilden ser ni när bananerna mäts för att undersöka om de har blivit tillräckligt stora.
- När bananerna har växt sig tillräckligt stora huggs bananstocken ner. Då är bananerna fortfarande gröna och omogna.
- Bananplantorna växer fort – på nio månader kan plantorna bli omkring fyra meter höga.

Exempel på saker att undersöka för ökad förståelse:

- Hur lång är en fyra meter hög planta? Om man ligger i en rad, hur många barn behövs för att det ska bli fyra meter?

Bild 3 - Bananerna skördas

- På bilden ser vi Roberto Gallo, bananodlare i Peru. Han bär på en bananstock. Han har skördat den med hjälp av sin machete, genom att hugga ned bananstocken från stammen på bananplantan.
- En bananstock kan väga upp mot 50 kg. Det är för tungt för att bära någon längre sträcka, i stället hängs bananstockarna upp på en linbana som går genom plantagen.

Exempel på saker att undersöka för ökad förståelse:

- Finns det något annat i rummet som väger 50 kg?

Bild 4 - Bananerna åker linbana från odlingen

- På bilden ser vi bananerna som kommer åkandes på linbanan.
- Nu ska bananerna skäras ner från bananstocken och de får fortsätta resan i klasar.
- En klase bananer kallas för en "hand".

Exempel på saker att undersöka för ökad förståelse:

- Lägg fram en klase bananer. Någon som kan gissa varför den kallas för "hand"?

Bild 5 - Bananerna badar och packas i kartonger

- Innan bananerna packas i kartonger är det dags för ett bad.
- Bananerna badas för att tvätta bort smuts och insekter som kan gömma sig i bananklasen.
- Klasarna läggs sedan i bananlådor för att åka vidare till hamnen.

Exempel på saker att undersöka för ökad förståelse:

- Bada bananerna – vattenlek med bananer är roligt!
- Ta fram en riktig bananlåda. När bananerna är rena kan ni hjälpas åt att packa ner bananerna i bananlådan.

Bild 6 - Bananerna åker båt över havet

- När bananlådorna anländer till hamnen lastas de på stora båtar.
- Båtresan tar olika lång tid beroende på var i världen bananen kommer ifrån och vart den ska åka.
- För bananer som ska till Sverige tar resan ungefär två veckor.

Exempel på saker att undersöka för ökad förståelse:

- Visa på en karta var Sverige och exempelvis Dominikanska Republiken ligger. Låt en liten båt flyttas över kartan varje dag under två veckors tid för att uppleva tiden det tar för bananen att färdas till oss.

Bild 7 - Bananerna åker ut till affärerna

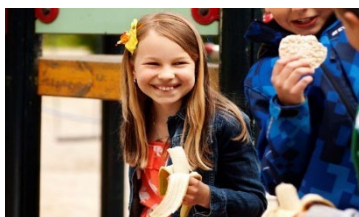

- När bananerna är framme med båt i Sverige är de fortfarande omogna och gröna. Då är det dags att sätta bananerna på mogning.
- Bananer mognar i särskilda mogningsrum. Det tar ungefär en vecka för bananerna att mogna.
- När bananerna är mogna och gula körs de ut till affärerna. Då kan vi köpa bananerna.

Exempel på saker att undersöka för ökad förståelse:

- Hur smakar en omogen banan jämfört med en mogen?
- Lek bananaffär.

Bild 8 - Bananen är framme!

- Nu är bananens långa resa snart slut. Det återstår bara ett sista stopp på resan...
- Ta fram bananer och bjud alla!

Exempel på saker att undersöka för ökad förståelse:

- Visa barnen Fairtrades certifieringsmärke. Vad föreställer det? Låt barnen reflektera fritt och diskutera vad de ser. Berätta sedan för dem att det är en odlare som vinkar. Det blir ett fint sätt för dem att påminnas om att bakom varje produkt vi konsumerar finns en människa som har odlat eller producerat den varan. (Bild på certifieringsmärket återfinns under rubriken Bilagor längst bak i materialet.)

Övning 2: Vilken är din favoritfrukt?

I början av 1900-talet startade importen av bananer till Sverige och numera är bananen vår mest populära frukt. Vi äter den som mellanmål, bakar och lagar mat med den samt dricker den i smoothies och njuter av den i glass. Och tur är väl det! För bananen innehåller många viktiga och bra näringsämnen. De är fyllda med magnesium, fibrer, kalium, vitamin B6 och vitamin C. Ett perfekt mellanmål för att fylla på med ny energi.

Hur ser det ut i barngruppen – är bananen en favorit? Det ska vi nu ta reda på!

Längst bak i detta material, under rubriken Bilagor, återfinns bilder på fem populära frukter. Du finner dem även för nedladdning via fairtrade.se/skola. Skriv ut dem och placera på golvet. Berätta för barnen att dessa frukter ofta köps i matbutiker i Sverige. Identifiera vilka frukter det är på bilderna tillsammans med barnen och be dem sedan att ställa sig intill den frukt som de tycker mest om. Fråga dem vilka av dessa frukter de tror går att odla i Sverige. Finns det några frukter de inte tror går att odla i Sverige? Varför då? Berätta för barnen att bananer behöver gott om värme och gott om fukt för att kunna växa.

Om du har tillgång till en karta eller jordglob kan du visa barnen var på jorden klimatet är det rätta för att kunna odla bananer, nämligen i det tropiska klimatet längs ekvatorn. Du kan exempelvis peka ut länderna Peru och Dominikanska republiken och berätta att i dessa länder odlas det bananer.

Foto: Pixabay

Övning 3: Barnens premiekommitté

När bananodlare säljer sina bananer får de utöver minimipriset även ett extra ekonomiskt tillskott, den så kallade Fairtrade-premien. Pengarna ska användas för investeringar i verksamheten eller i utvecklingsprojekt i lokalsamhället. Hälsovård, utbildning, förbättrad infrastruktur och omställning till ekologisk odling är några exempel på vad premien ofta används till. Odlarna eller de anställda på plantagen beslutar gemensamt hur premien ska användas via en så kallad premiekommitté.

Nu ska din barngrupp få leka premiekommitté och gemensamt komma överens om vad de skulle vilja göra om de fick en pott med pengar. Vill de åka till badhuset? Köpa fika eller ny lera till förskolans lekateljé? Låt barnen dela sina tankar helt fritt och uppmuntra dem att berätta varför de vill använda sina pengar så som de berättar.

Berätta sedan för barnen att de bananodlare som säljer sina bananer som Fairtrade får en extra peng, utöver betalningen för själva bananen. Hur hade de, om de var bananodlare som bodde på andra sidan jordklotet, använt den pengan då? Låt barnen reflektera och se om de hade valt att använda pengan till något annat i sin roll som bananodlare, jämfört när de svarade utifrån sig själva.

Övningen avslutas med att barnen på demokratiska grunder får diskutera vad de *tillsammans* helst skulle vilja använda sin låtsaspeng till. Vem vet, kanske är det något ni kan möjliggöra på er förskola?

Tips!

Vill du ge barnen en mer verklig känsla av en pott med pengar kan du printa och klippa ut leksakspengarna som finns med längst bak i materialet under rubriken Bilagor. Du återfinner även leksakspengarna för nedladdning via fairtrade.se/skola.

Bilagor

Bananer på en bananplanta, Colombia.

Bananerna mäts, Dominikanska Republiken.

Roberto Gallo, bananodlare, Peru.

Banuner åker linbana över bananplantagen, Colombia.

Tvättning av bananer, Colombia.

Bananerna fraktas till Sverige.

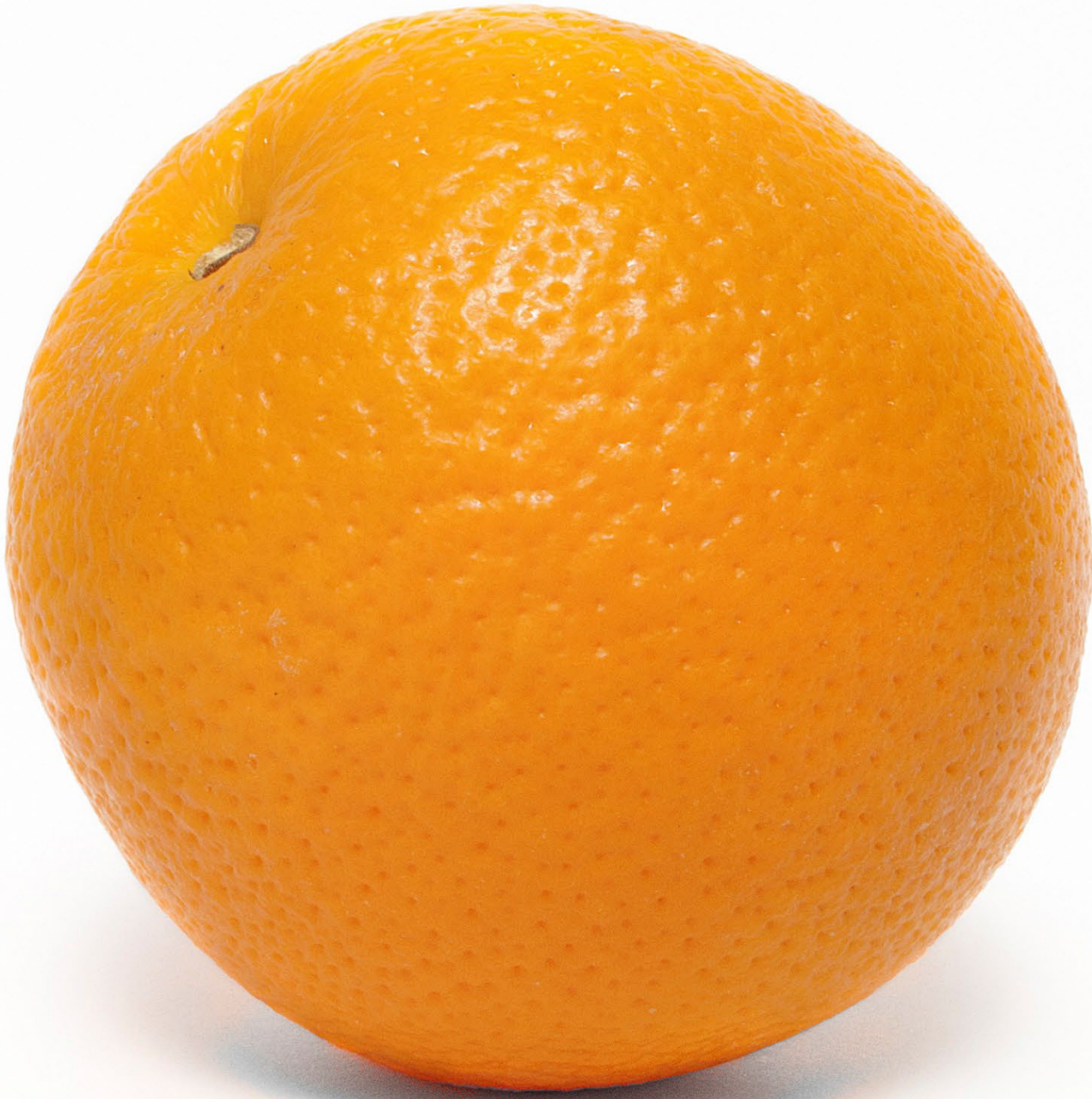
Konsumenter i butik, Sverige.

Fika med Fairtrade-märkta bananer, Sverige.

FAIRTRADE

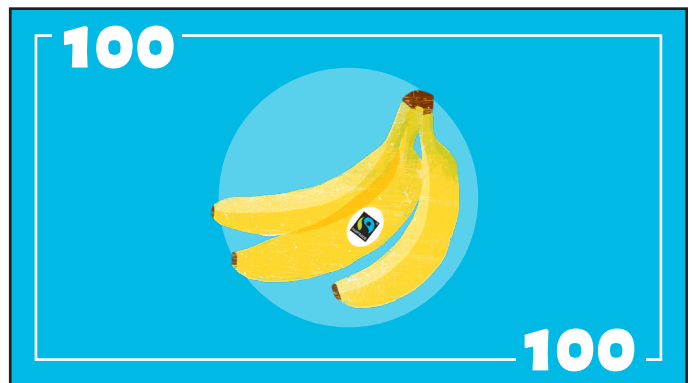
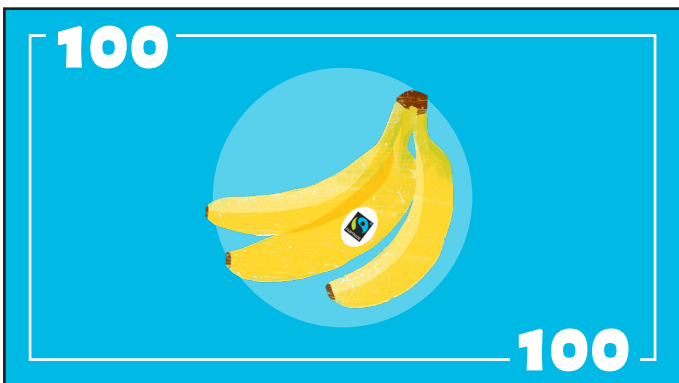
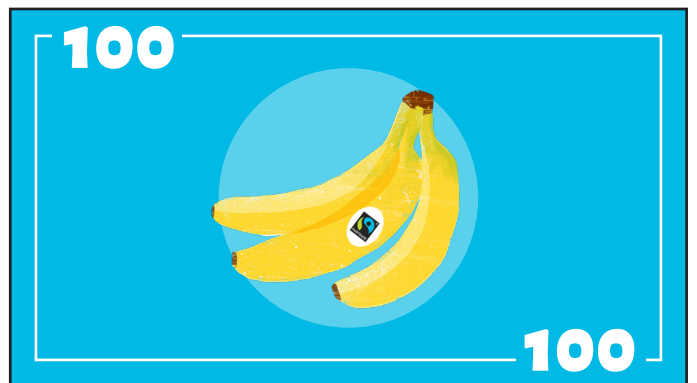
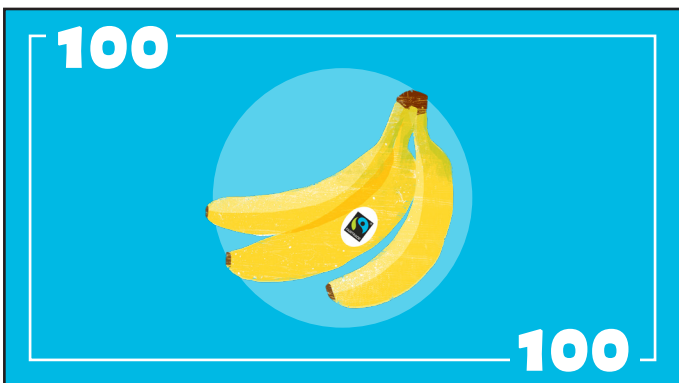
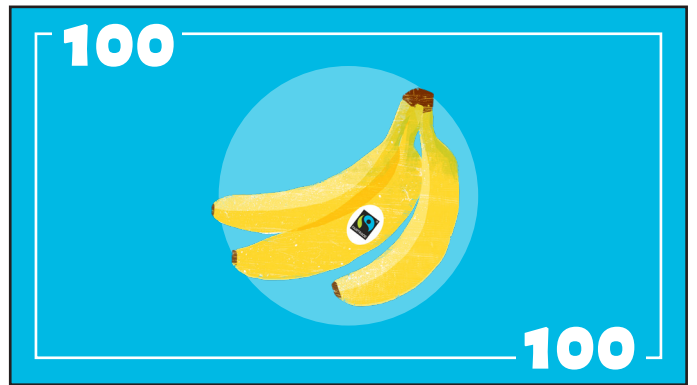
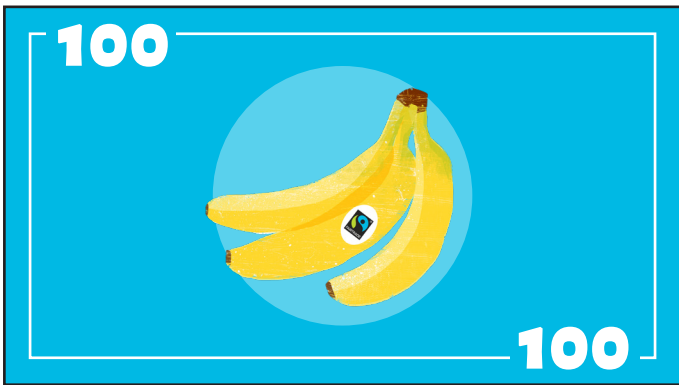
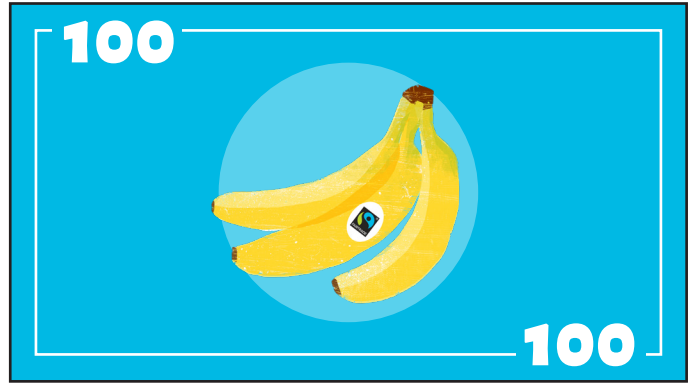
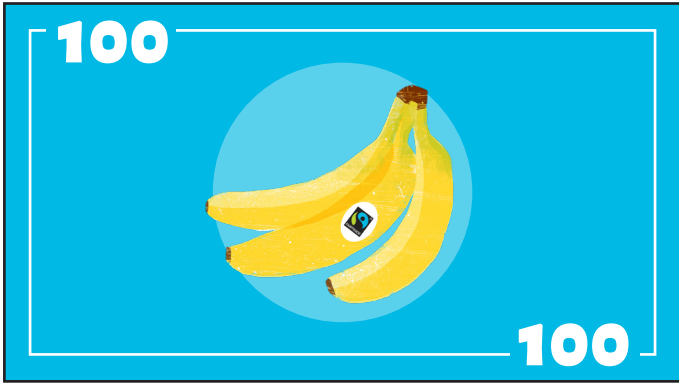
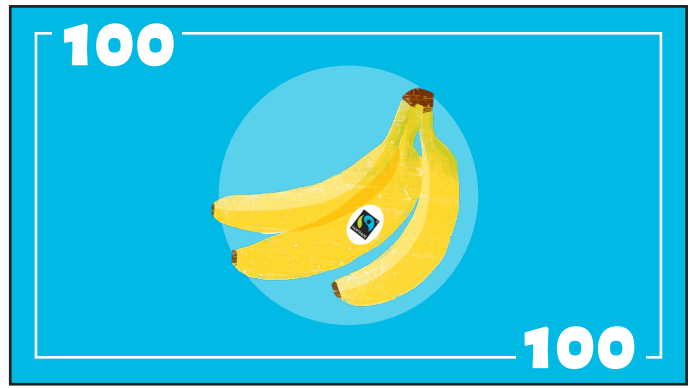
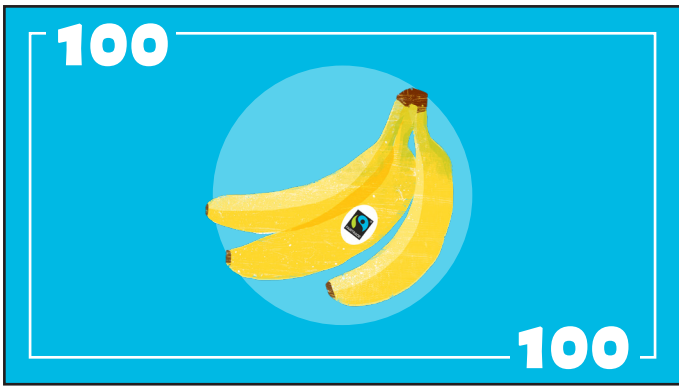

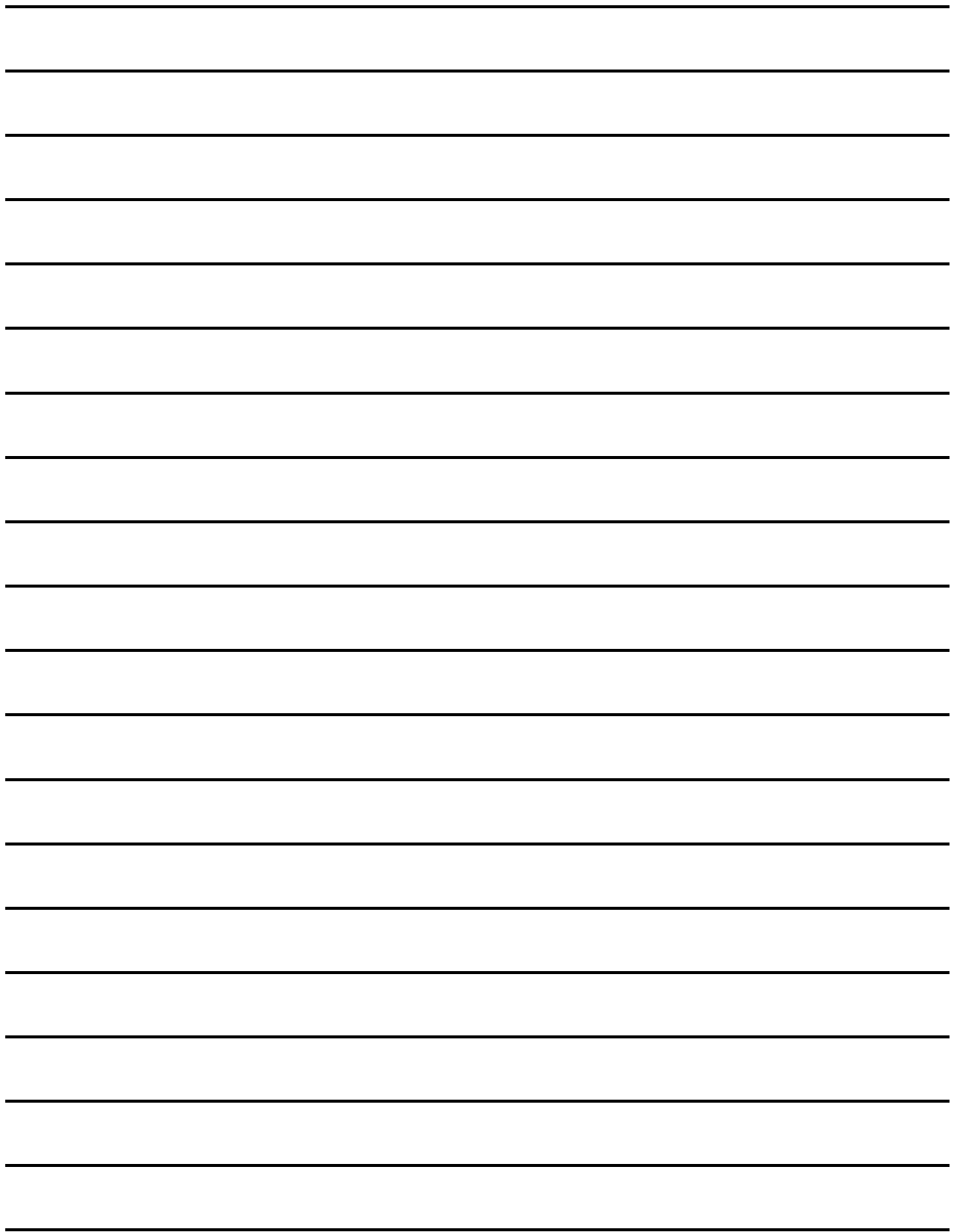

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Bananplantor,
Dominikanska republiken.